

Vandi sem þolir enga bið

Steinunn Þórðardóttir öldrunarlæknir og formaður læknaáðs Landspítala segir að kórónuveirufaraldurinn hafi opnað augu fólks fyrir uppsöfnuðum vanda Landspítala, vanda sem þoli enga bið. Árum saman hafi heilbrigðisstarfsfólk slökkt elda en það gangi ekki lengur upp og horfa þurfi til framtíðar í stað þess að láta hlutina bara reddast.

■■■ Guðrún Hálfánardóttir

Steinunn Þórðardóttir segir löngu tíma- bært að hætta að tala um hvað megi betur fara og láta verkin tala.

„Það er búið að segja alla þessa hluti ít- rekað, árum og jafnvel áratugum saman. Tökum Landspítala sem dæmi. Stofnun sem síendurtekið er komin að þolmörkum en samt sem áður breytist lítið. Að lokum endar það með því að starfsfólkið gefst upp, fer annað eða reynir að horfa fram hjá vandanum eftir að hafa reynt án ár- angurs að benda á það sem miður fer. Ábendingar sem síðan eru sagðar enda- laust væl,“ segir Steinunn og vísar þar til þess að heilbrigðisráðherra biðlaði til lækna að hætta að tala Landspítala niður á fundi með læknaáði í janúar 2020. Það sama ár var læknaáð Landspítala fellt út úr lögum um heilbrigðisþjónustu og í kjöl- farið lagt niður af stjórnendum spítalans. Læknar ákváðu aftur á móti að stofna nýtt læknaáð sem veitir faglega ráðgjöf og leiðbeiningar.

Fjárskortur blasir við læknum á Landspítala og sjúkrahúsið glímur við margvíslegan vanda. „Er þar soun í rekstri stofnunarinnar um að kenna eða því að fjárframlögin séu einfaldlega allt of lág? Það er ekki eðlilegt að þjóðarsjúkrahús komist að þolmörkum þegar hópshly verður eða faraldur geisar eins og núna. Eðli málsins samkvæmt er heilbrigðisþjónusta sveiflukennd og við verðum að hafa borð fyrir báru þegar koma upp stór áföll eins og Covid,“ segir Steinunn.

Gengið á góðmennsku starfsfólks

Álag á starfsfólk Landspítala er gríðarlegt eins og fólk getur ímyndað sér þegar rúmanýtingin er víða um og yfir 100%,

segir Steinunn. „Við erum stöðugt á fund- um þar sem þjarmað er að deildarstjórum að taka við fleiri sjúklingum því spítalinn er alltaf sprunginn. Í stað þess að bjóða fólki upp á eðlileg starfsskilyrði er til- hneiging til að ganga á góðmennsku og meðvirkni þess. Það er til að mynda erfitt að bregðast ekki við ákalli um að taka aukavaktir eða koma jafnvel inn úr sumar- fríi þegar þú veist að félagar þínir í vinnunni eru að drukkna úr álagi. Þú ger- ir það fyrir sjúklingana og þína féлага. Á þetta treysta yfirvöld og þetta gengur ekki upp lengur,“ segir Steinunn.

Aðstæður sem þessar skapa hættu á að mistök verði gerð og Steinunn spyr hver beri ábyrgðina ef það gerist? Þetta hafi bráðalæknar bent á í ákalli sínu í vor sem enn hafi ekki verið svarað af hálfu heil- brigðisráðherra og stjórnenda Landspítala.

„Þetta er einnig hluti af ákalli eitt þús- und lækna – að réttarstaða okkar verði skýrð. Eins og staðan er núna virðist hægt að setja okkur í hvaða ómögulegu stöðu sem er og samt sem áður láta okkur bera ábyrgð ef eitthvað fer úrskaiðis í þeim að- stæðum. Aðstæðum sem helgast af kerfis- lægum brestum en ekki skorti á fag- mennsku einstakra starfsmanna.“

Að sögn Steinunnar hefur ekkert verið haft samband við lækna eftir að undir- skriftarlista með nöfnum 985 lækna var skilað til ráðuneytisins. Birgir Jakobsson, aðstoðarmaður heilbrigðisráðherra og fyrrverandi landlæknir, ræddi við Steinunni og fleiri lækna af því tilefni en síðan hefur ekki heyrst hljóð úr því horni. Á fundinum var meðal annars rætt um öldrunarmál, vandamál Landspítala, ör- byggismál heilbrigðisstarfsfólks og heilsugæsluna, sem og samskipti sér-

fræðinga og lækna sem starfa utan spítal- ans.

„Ég hef aldrei orðið vitni að slíkri sam- stöðu meðal lækna. Við erum sammála og í raun er þetta söguleg samstaða stéttar- innar sem sýnir vel hversu útbreidd reiðin og örmögnunin er orðin. Við stöndum á brauðfótum og það er vegna langvarandi vanrækslu sem ekki er hægt að kenna neinum einum um, en sannarlega tíma- bært að bregðast við,“ segir hún. Neyðaróp lækna hafa ómað lengi og samt gerist lítið, segir Steinunn. Aftur á móti ákvað Landspítalinn án samráðs við lækna að hætta að greiða þeim álag þegar vöktum er breytt með stuttum fyrirvara en þessi ákvörðun spítalans er nú fyrir Félagsdómi að beiðni Læknafélags Íslands.

Biðlistar lengjast og lengjast

Steinunn er yfirlæknir minnismóttök- unnar, heilabilunarhluta öldrunardeildar Landspítala. Þar fer meðal annars fram greining á heilabilunar- og minnis- sjúkdómum og meðferð við þeim. Hluti greiningarinnar byggist á tauga- sálfræðimati sem er mikilvægur hluti af rannsókn á heilabilunareinkennum. Að- eins eitt stöðugildi taugasálfræðings er við minnismóttökuna og þrátt fyrir ítrekaðar beiðnir um að bæta við hálfu stöðugildi vegna hratt vaxandi eftirspurnar hefur það ekki fengist vegna fjárskorts. Þetta veldur því að biðlistar eftir greiningu lengjast og lengjast og eins og staðan er í dag er næst hægt að komast að í mat taugasálfræðings í febrúar á næsta ári. „Vandi fólks eykst þegar það er látið bíða og bíða. Þetta er það sem læknar í fram- línunni standa frammi fyrir. Læknum á

öldrúnarsviði hefur fækkað, meðal annars vegna stöðunnar á spítalanum, og við eigum erfitt með að sjá hvernig við eigum að reka deildirnar í haust. Þegar við leitum svara við því berast ekki önnur svör en þau að starfsemin verði óbreytt eftir sumarleyfi þrátt fyrir fyrirsjáanlegan læknaþörf.

Steinunn segir að í drögum að stefnu heilbrigðismála fyrir aldraða sé lögð áhersla á heilbrigða öldrun, sem hún er mjög sammála; að áherslan sé á að fólk geti verið sem lengst heima, við sem best lífsgæði. Engu að síður þarf aldrað fólk að leggja inn á sjúkrahús. Aldraðir, miðað við fyrirliggjandi mannfjöldaspá, verða aðalnotendur sjúkrahússins í framtíðinni enda einn viðkvæmasti hópur þjóðfélagsins.

„Samt sem áður hafa enn ekki fengist skýr svör við því hvort gert sé ráð fyrir öldrunardeildum á nýju þjóðarsjúkrahúsi við Hringbraut og heldur ekki hvort áfram eigi að reka slíkar deildir í úreltu húsnæði á borð við Vífilsstaði, sjúkrahúsi sem var byggt fyrir berklaveika snemma á síðustu öld, og á Landakoti.“

Aðstæður fyrir aldraða óviðunandi

Nýtt hjúkrunarheimili tók til starfa um svipað leyti og fyrsta kórónuveirubylgjan reið yfir og bjargaði það miklu með álagið á Landspítalanum. Síðan þá hefur ekkert hjúkrunarheimili tekið til starfa og útskriftarvandinn eðlilega ekki minnkað heldur aukist jafnt og þétt.

„Það eru ekki bara hjúkrunarrými sem okkur vantar heldur þarf að stórefla heimaþjónustu og bjóða upp á fjölbreyttari úrræði hvað varðar endurhæfingu og búsetu aldraðra,“ segir Steinunn en eitt af því sem aldraðir hafa ekki aðgang að er þjónusta á vegum geðheilsuteyma heilsgæslunnar. Það síðastnefnda er skýrt dæmi um mismunun á grundvelli aldurs sem ekki ætti að viðgangast í íslensku samfélagi.

Hópsýking Covid-19 á Landakoti í október í fyrra er eitt alvarlegasta atvikið sem hefur komið upp í heilbrigðisþjónustu á Íslandi. Steinunn segir að það hafi ekki átt að koma neinum á óvart að illa gæti farið enda aðstæður sem öldruðum eru boðnar algjörlega óviðunandi.

„Húsnæðið er barn síns tíma og hefur viðhaldi þess verið illa sinnt þar til alveg

nýlega. Eins er Landakot fjarri ýmissi annarri starfsemi spítalans, meðal annars rannsóknardeildum. Þarna dvelst einna viðkvæmasti sjúklingahópurinn sem ætti að búa við nýjustu og bestu aðstæður enda hætt við spítalasykingum, byltum og óráðseinkennum. Legutími aldraðra er oftast lengri en annarra hópa og því mikilvægt að aðstæður séu góðar og vinni gegn frekari áföllum í legunni. Auk þess þarf að tryggja góða þjálfun og endurhæfingu frá upphafi innlagnar til að vinna gegn færnitapi sem annars er hætt við að eigi sér stað í tengslum við hin bráðu veikindi.“

Að sögn Steinunnar gera lækna kröfu um að heilbrigðismálin verði sett í forgang í næstu þingkosningum. Að innviðir heilbrigðiskerfisins verði styrktir og lækna fengnir inn í það samtal. Lækna upplifi sig oft á tíðum jaðarsetta þegar kemur að stefnumótun í heilbrigðismálum.

„Við sitjum uppi með þessi dags daglegu vandamál og vitum nákvæmlega hvar skórinn krepur. Við viljum að við séum höfð með í ráðum og gefið leiðtoga-hlutverk innan þess kerfis. Ef starfsfólkið á gólfinu sem býr yfir þekkingunni og lausnunum talar of lengi fyrir daufum eyrum er hætt við því að neistinn hverfi, en það er því miður allt of algeng upplifun. Könnun sem gerð var meðal lækna á Landspítalanum sýnir að 40% þeirra upplifa kulnunareinkenni, en það er gríðar-

Steinunn Þórðardóttir er yfirlæknir minnismóttökunnar, heilabilunarhluta öldrunardeildar Landspítalans og formaður læknaáráðs. Landspítalinn stendur frammi fyrir atgervisflotta vegna óviðunandi starfsskilyrða lækna sem þar starfa. Mynd/Guðrún

lega hátt hlutfall sem undirstrikar hve alvarleg staðan er.“

Að hennar sögn er eitt af vandamálunum sem þjóðin stendur frammi fyrir í heilbrigðismálum að hér sé aðeins einn stór spítali og ekki nóg gert til þess að sækjast eftir hæfasta fólkinu til starfa með því að bjóða því góð kjör og starfsskilyrði. Mikið álag og óviðunandi starfsskilyrði verði til þess að Landspítalinn standi frammi fyrir atgervisflotta, svo sem meðal bráða-, geð- og öldrunarlækna.

„Fólk reynir að finna sér aðra farvegi og sem betur fer eru þeir enn til staðar og mikilvægt að svo verði áfram. Að fákeppni ríki ekki um starfskrafta lækna á Íslandi. Það er mikilvægt að tryggja möguleika lækna til að starfa utan spítalans, bæði á öðrum opinberum stofnunum og sjálfstætt, og standa vörð um fjölbreytta og faglega þjónustu utan Landspítalans sem á aftur á móti að vera háskóla- og hátæknisjúkrahús í fremstu röð,“ segir Steinunn og hvetur stjórnvöld til að tryggja það til frambúðar að neyðarástand skapist ekki aftur og aftur á Landspítalanum líkt og gerst hefur ítrekað undanfarin ár.